

דרך ה' פרק ב' שיעור שני

אמרנו שמפרק שני והלאה אנחנו עוסקים כבר לא בבעל הרצון אלא בפעולת הרצון עצמה, הכותרת היא "בתכלית הבריאה" - מה היעוד, אופי הפעולה האלוקית, במציאות המוכרת לנו. לכן מכאן ואילך נשתדל להשיג את כל מה שנוכל. בניגוד לפרק הקודם שהכל היה בלתי מושג, עכשיו הכל מושג. הנפעל ממנו, כל מה שהוא פועל בנו, זה בעניינים מושגים. לכן כאן יש לנו מצווה, המצווה הכי חשובה בתורה - לדעת את דרכיו.

הרמח"ל אומר כלל: מה שלא נוכל להשיג, אז אין לנו לנסות להתבונן בו, זה רק יוליד טעות. אבל כל מה שאנחנו בעלי השגה אנחנו מחוייבים להשיג. לכן יש מצווה לדעת את רצונו. מכאן ואילך, "למן היום אשר שם אלוקים אדם על הארץ", מהרגע שאדם פוגש את ההתגלות האלוקית בערכים שלו הוא מחוייב לשאול מה היא מובילה. אנחנו עוסקים בגילוי אלוקות בבריאה. כל מה שאנחנו מתבוננים זה על פעולתו של ה', וממנה אנחנו יכולים להשיג את דרכי הנהגתו.

הרמח"ל אומר שחייבת להיות תכלית תפעולה, כי אין פועל אלא לתכלית. התכלית הזו היא אחת: להיטיב, ורק להיטיב.

לא יתכן שלעולם יש שורש של חיסרון וקל וחומר לא רע, שהרי הפועל הוא השלם המוחלט, שלא נמצא בו חיסרון כלל.

אם כן, חייבת להיות הפעולה גם היא מאופי עניין השלם - הטבה. שלמות מוחלטת שפועלת בגבולות הנבראים זה כבר לא השלמה, אלא זה הטבה, טוב שבערכים שלנו נקרא טוב. אבל באיזו הטבה? לא הטבה יחסית אלא מטובה, מאותו ערך השלמות שלו בעצמו, את אותה שלמות הוא רוצה להאיר לנבראיו.

אין שום תקווה לעולם, אפילו אם הוא יצר את העולם, אם אין לו אפשרות להשיג יחס והשלמה מהארת השלם בעצמו. גדול ככל שיהיה העולם שלנו, הוא תמיד יישאר עלוב, כי הוא תמיד יהיה יחסי. במערכת גבולי לא יתכן יותר מאשר יחסיות.

(אל הבורא אי אפשר לייחס חיסרון. בעולם שלנו אנחנו יודעים ששלמות מענגת וחיסרון מצער. אם השלם היה יוצר את העולם רק בשלמות יחסיות - זו היתה תוכנית עלובה אבל אפשרית. זה הגיע מהשלם, זה מושגים של שלמות, אבל יחסיים. פה אנחנו לומדים שאי אפשר לייחס אליו אפילו שלמות יחסית. לעולם כזה לא נוכל לקרוא טוב. אנחנו קוראים לעולם טוב כי יש לו יעד של טוב מוחלט, אבל בלי זה העולם היה מבחינתנו מאוד עלוב. ליחסיות מאוד קשה לקרוא טוב, זה טוב יחסי שתומך בטוב מוחלט. השמחה של ילד בגולה שעולה חצי שקל נראית לנו עלובה, אבל אנחנו מסתכלים בקנאה על הגולה שקנה איזה עשיר בחצי מיליון וקוראים לה מרצדס.

היחסיות משתנה מערך לערך, אבל הכל זה יחסיות שמפרנסת את האדם באותה מידה. מי שזה לא התגשם לו אז זה סוחב אותו עוד קצת, מי שזה התגשם לו בגיל עשרים נעשה אומלל).

(ה' לא היה חוסך מאתנו טובה אם היינו יכולים להשיג אותה. איך יתכן שהוא יסתפק לתת לך טוב יחסי? המעט של הטוב שנקבל הוא דרגה באבסולוטיות, זה לא יחסיות. בלעם ביקש את דרגת אחרון שבישראל כי הוא שייך אל הערך המוחלט. זו אחיזה באבסולוטיות.

משם נובעת הנצחיות שלנו, למה העולם שלנו זמני? כי יחסיות חייבת להיות זמני, דבר שהוא מוחלט חייב להיות נצחי, לכן ברגע שאנחנו נוגעים בערך המוחלט אנחנו חייבים להיות שייכים אל הנצח, אל הערך המוחלט. קטן שבישראל שייך את האבסולוטיות בדרגה מינימלית).

אין שלמות אמיתית, מוחלטת, חוץ משלמותו של ה'. כל דבר אחר נחשב שלם ביחס למשהו שהוא יותר חסר.

הרמח"ל מעמיד בפנינו שאלה: הנוסחה מקסימה אבל לא אפשרית. איך אפשר שהמושג מוחלט ייפול בעניין זולת המוחלט? הרי הוא לבדו השלם והמוחלט! איך נברא מוגבל ויכול לקבל יחס עם הערך המוחלט? זה לכאורה לא חוקי.

הרמח"ל משתמש בערך מקראי כדי ליישב את השאלה: המושג "ובו תדבק". כמובן שזה לא ערך לערך, אין יחס בין הגבול לבלתי גבול. אלא הכוונה היא להשיג. איך? בדרך שהוא רצה שנשיג אותו.

האם אנחנו יכולים היום, אחרי כל הדרכים שהוא הכין לנו, לבוא ולהגדיר שאנחנו יודעים את דרך ההשגה? לא.

למשל, הדוגמה הקלאסית של שלמות, תכלית השגתנו - נבואה.

כולנו צריכים להיות נביאים - תכלית המין האנושי, השראת הבלתי גבול בגבול. האם מישהו יודע לומר מה קורה ברגע שנבואה חלה על המין האנושי? האם זה שייך למערכת החוקים המושגים? לא.

כל דבר ששייך אל פעולתו נשאר בלתי גבול, והנברא לעולם נשאר במערכת הגבול. האלוקות לא מתמזגת בתוך החומר, הוא לא הופך להיות גבול. אלא, ה' רצה להשכין שכינתו = פעולתו, על ישראל בחירו, באופן הבלתי מושג לנו.

אנחנו יודעים שאנחנו עם נביאים, שהתנבא והשיג אלוקות.

זה לא חווייתי בלבד, בסוף הוא השפיע עלינו השראה שקיבלה תרגום ששייך למערכת הגבול. נבואת ישיעהו בסוף נכתבת בספר. הוא פועל בנו באופן בלתי מושג, ובסוף זה פועל בנו עד העולם המושג שלנו.

זה החיבור הנפלא, שה' מצד אחד בלתי גבול, אבל מצד שני הוא פועל במערכות הגבול באופן שהנברא נדבק בפועל ומגיע אל השלמות הגבוהה ביותר שהוא יכול להשיג.

(העולם כעת - בתור עולם חסר נבואה - נראה כאילו הוא נמצא במעגל סגור, לא מודע לכך שהוא פועל בכוח דבקות שתצא אל הפועל כשהעולם שלנו יתוקן.

כשאדם מניח תפילין הוא דבק בערך שדיברנו עליו, אבל זה נשאר בכח ולא יוצא אל הפועל. נבואה זה יציאת הארת הנשמה ששולטת על החומר ומעמידה את החומר מרכבה להשראת שכינה, זה מצב אנושי שלם).

אנחנו יכולים להוכיח היסטורית שעמדו בעמנו מיליון ומאתיים נביאים במהלך ההיסטוריה. ליוו אותנו אלף ומאה שנים נביאים. אנחנו לא יכולים להבין את הבלתי גבול יכול לפעול בגבול. כמו שהוא בלתי מושג כך פעולתו, אבל התוצאה היא שהבלתי גבול משלים את הגבול באופן מקסימלי עד כמה שהוא יכול להשיג את האלוקות.

המציאות היא גבולית אבל עם פוטנציאל ליחס עם הבלתי גבול, כלים להשגת השלמות המוחלטת (זה ישראל). אדם זוכה על ידי מעשיו לפעולת הבלתי גבול בו.

לנו יש הגדרות מדויקות במערכת שלנו לאיך הפעולה פועלת בנו. כשעמדנו לפני הר סיני ושמענו קול אלוקים, לא שמענו את קולו כי אין לו קול, לא ראינו את כבודו כי אין לו מראה. האלוקות שנתגלתה לא היתה שייכת חס וחלילה למערכת שלנו.

אלא השגנו את ההשראה שלו עלינו, שקיבלה תרגום לכלים שלנו.

אלוקות מופיעה אלינו בערכים שלנו, בכללים נבראים. אבל הפועל הוא הבלתי גבול.

(אנחנו תמיד נישאר גבוליים, אלא שהנשמה שלנו תקבל יותר ויותר השגות בהשכלה אלוקית. תמיד בסוף הדברים יהיו מתורגמים לכלים שלנו.

איך הפעולה האלוקית מופיעה בכלים שלנו? הפועל בלתי גבול, והוא מגיע אלינו בכללי הגבול.

חז"ל אומרים "קול ה' בכח" - ה' מדבר אל אדם לפי כוחו. הבלתי גבול פועל שיגיעו דבריו אל הגבול כרצונו, לכן כשה' מדבר אל משה ורק משה שומע זה פעולת הבלתי גבול שמתגלה בגבול כרצונו).

(אחרי שהבלתי גבול יצר את הגבול, הוא פועל להשלים אותה בשלמותו כפי יכולתה. אלמלא שחטאנו בחטא העגל, היינו במציאות של תחיית המתים, היתה שם דבקות בלתי אפשרית. הפעולה האלוקית אפשרה לנו להכיל את השלמות שלו עד כמה שנבראים יכולים להשיג.

כשהוא פועל בנו, הוא דואג להשלים אותנו משלמותו במושגים שלנו. בסוף אנחנו מתנבאים בהשגה דבקותית, הנשמה שלנו דבקה בעת נבואה, ודרך הדבקות אנחנו משיגים את כל ההשגות).

(ה' לא צריך אותנו, הוא יצר את העולם כדי להיטיב. לדומם הוא מיטיב הטבה יחסית, ולבעלי הבחירה הוא מיטיב הטבה מוחלטת.

למה לא כל הנבראים בדרגת המין האנושי? למה יש דומם צומח חי מדבר? - נאמן עלינו בעל התוכנית שהוא יצר את העולם בתנאים המקסימליים שבהם בעל הבחירה יוכל להשיג את האלוקות בכלים המקסימליים.

הרצון של ה' להיטיב לא מעיד על חיסרון. הארת השלמות של הבורא זה אור, לא חיסרון. אחרי שהשגנו שהקדום יצר אותנו כדי להיטיב לנו הטבה שלמה, אי אפשר לקרוא לרצונו חיסרון. ההגדרה היא של שלמות, חוק הטוב להיטיב זה חוק בעצם. השלם גדרו להשלים.

לאברהם אבינו אין מה לעשות, רק לשכנע אנשים לאכול? אם אני אשאל אותו הוא לא יבין. זה לא מצד סיבות, חסד לאברהם זה לא בגלל סיבות אלא מצד שלמות. זה פנס מאיר, אדם פשוט מחפש אפשרות לאיפה קרן האור שלו תגיע. אופי השלמות להאיר).

(למה ה' בורא את כל העולם בשביל קבוצת אנשים קטנה כל כך שתשיג שלמות? הרמח"ל ידבר בפרק הרביעי על שבעים האומות. כל האומות היו אמורים להיות חלק מהמורכבות הזו שיש לנו. דור הפלגה הפרידו את החיצוניות מהפנימיות. לעתיד לבוא יש לנו תקווה שמי מהם שיזכה ישוב להיות לבוש לישראל. באמת בהתחלה כל באי עולם היו אמורים לזכות בשלמות לפי ערכם. אברהם אבינו זכה לקבל את פנימיות נשמת אדם הראשון, אומות העולם עיקמו את מעשיהם לחיצוניות. מי מאומות העולם שירצה לסייע לפנימיות יזכה להגיע לנצחיות לפי ערכו, ומי שילחם בה יאבד מפני שהוא לא מכיר באמת).

(אי אפשר להסביר באיזה חוקי פיזיקה ה' ברא את העולם. נקודת ההשקה בין היש לאין לא עומדת למבחן לא בפיזיקה ולא בפילוסופיה. כמו שאנחנו לא מבינים איך האין יצר את היש, אנחנו לא יכולים להבין את איך הוא פועל בנו. זה מעבר לגבולותינו).

עד כאן שלב ראשון של ידיעת התוכנית. יש תוכנית אחת לבריאה, שהשלם יפעל שלמות בתוך הגבול. כמובן רק למי שי את הכלים, למי שראוי.

השלב הבא הוא השאלה המתעוררת מצד עצמה: בשביל מה בכלל צריכים לעשות את זה? אם השלם רוצה לפעול בגבול השלים אותו - בשביל זה צריכים כל כך הרבה צער, תסכול וקשיים? מה מונע מהשלם ליצור יצירה מושלמת? למה לא לשים את האדם בעדן, אלא בגן עדן? (הגן נמצא בתוך העדן. גן ועדן זה שני מקומות. הגמרא מביאה ראייה: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". גן עדן זה הגן הסמוך לעדן. מה יותר טוב, גן או עידון? עידון זו מילה נרדפת לתענוג. היעד שלנו זה עדן, לא גן. הוא חייב להיות בגבולות שלנו.

אלא שה' הניח את האדם לעובדה ולשומרה. כדי להיכנס אל העידון אדם צריך לעבוד. ששת ימים תעשה מעשיך זה עבודת הגן, לעובדה ולשומרה זה עשה ולא תעשה, והיעד הוא להתענג על ה'. תקוות אדם הראשון היתה להגיע ביום השבת אל העדן, אבל הוא היה חייב לעבור דרך הגן).

למה בכלל לאדם יש בחירה? זה יסוד התורה לפי הרמב"ם, בלעדיו כל התורה מתבטלת. (לצערנו יש אנשים שעדיין מערערים על הבחירות שלנו, כופרים ביסודות תורת משה). אבל למה? למה ה' התנה את השכל שלו בעבודת בני אדם? למה הוא לא היטיב לנו ללא עבודה?

התשובה היא "נהמא דכיסופא" (המקור של המושג הוא בירושלמי. שם נאמר שלא רק בני אדם מתביישים לקבל דבר שהם לא עמלו בו, אלא שכל הבריאה נבראה בחוקיות הזו. אנשים לא רוצים לקבל דבר שהם לא עמלו עליו).

למה גנב מתבייש כשתופסים אותו? כי זה מצב לא תקין. זה לא כי הוא היה לא בסדר, אלא כי זה מצב לא תקין, הוא לקח דבר בלי לעמול בו. למה אנשים מתביישים לקבץ נדבות? (אנחנו הולכים ומאבדים את חוש הבושה בדור הזה, זה חוצפה ישגה. אנשים לא מתביישים לדרוש טרמפים).

הירושלמי אומר שיש חוק הלכה למעשה בהלכות עורלה: אם אדם הברך ענף זקן לאילן צעיר, איך יודעים ממתי לספור לו שנות עורלה? ההלכה היא שאם העלים של העץ המוברך נוטים לצד העץ הזקן סימן שהוא לא יונק ממנו, אבל אם הוא יונק ממנו אז העלים נוטים לצד השני כי הם מתביישים! אדם שאוכל משולחן אחר מתבייש להסתכל בפניו).

אבל למה ה' יצר בכלל את החוקיות של נהמא דכיסופא?

אם לא היו מגלים לנו היינו פטורים מהשאלה, ונותנים אמון. אבל, הרמח"ל כאן מתיימר לענות לפרש את סוד הבחירה, למה את השלמות המוחלטת לא נוכל להשיג ללא בחירה ועבודה.

סיכום בקצרה:

הרמח"ל מגדיר שחייבת להיות לעולם תכלית, כי אין פועל ללא תכלית. התכלית אחת: להיטיב. לעולם לא יכול להיות שורש של רע, כי רוע הוא חיסרון, והבורא הוא שלם בתכלית השלמות. גם הפעולה חייבת להיות מאופי השלם - שלמות (שהרי אם הוא שלמות, אז כל פעולותיו הן גם בתכלית השלמות). כששלמות פועלת בנבראים זה נקרא הטבה.

הרמח"ל מחדש שתכלית הבורא היא להיטיב מטובו - הטבה מוחלטת (!! לא יחסית) - לנבראים. את הארת השלם בעצמו הוא מאפשר לנבראיו להשיג. (לא יתכן שהוא יצור את העולם רק בשביל שלמות יחסית, כי זה לא באמת הטבה - הרי זה שלם רק ביחס למשהו שחסר. ה' לא היה חוסך מאתנו טובה אם היינו יכולים להשיג אותה, הטוב שנקבל הוא לכן אבסולוטי).

הרמח"ל שואל: איך יתכן שהשלם המוחלט ייתן לנברא יחס אליו? הרי הוא השלם המוחלט? התשובה היא שאין כמובן יחס בין הבלתי גבול לגבול. אנחנו דבקים בה', לא כערך לערך. אנחנו נשארים גבוליים, אבל משיגים כפי יכולתנו מהשלמות. (אנחנו לא יודעים את דרך ההשגה, אופן פעולתו אינו דבר שניתן לנו להשיג. אבל אנחנו יודעים שהפעולה שלו בנו מביאה אותנו אל השלמות הגבוהה ביותר שאנחנו יכולים להשיג). למציאות הגבולית יש פוטנציאל ליחס עם הבלתי גבול, להשגת שלמות מוחלטת. האלוקות שנתגלתה לא שייכת חס וחלילה למערכות שלנו, אלא רק מופיעה אלינו בכלים שלנו, בכללי הגבול.

אבל זה מעלה שאלה: למה בכלל לברוא עולם לא מושלם ולהשלים אותו? למה לא פשוט ליצור עולם מושלם?
האדם נועד לעבוד, זה נכון גם בלי מציאות חטא אדם הראשון. למה בכלל לתת לאדם בחירה חופשית? למה לא להיטיב לנו ללא כל עבודה מצדנו?
התשובה היא שטבע האדם הוא שהוא מתבייש לקבל דבר שהוא לא עמל בו. אבל למה חוקיות זו נוצרה בכלל? למה ה' ברא אותנו עם הבושה הזו?
אם לא היינו מקבלים תשובה, היינו פטורים מלנסות להשיג בשכלנו, אבל הרמח"ל מתיימר לענות על השאלה, לפרש את סוד הבחירה ולהסביר למה את השלמות המוחלטת לא נוכל להשיג ללא בחירה ועבודה.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.